

Fremmedsprog, forandring og forankring

En videns- og erfaringsopsamling fra et
kompetenceudviklingsprojekt

Marts 2024
NCFE

Fremmedsprog, forandring og forankring

– En videns- og erfaringsopsamling fra et kompetenceudviklingsprojekt

2. udgave 2026

Copyright © 2024 Forfatterne & NCFE

Forfatter: NCFE

Kontaktpersoner i NCFE vedrørende publikationen:

Anne Sofie Jakobsen & Sidsel R. Magnussen

Indholdsfortegnelse

Resumé	4
Projektets gennemførelse og evaluering	5
Resultater	6
Læringspunkter fra projektet	9
Ejerskab og forankring	9
Den fagdidaktiske samtale	11
Indledning	12
Del 1: Forandring	15
Projektets organisering og forberedelse af indsatsen	15
Uddannelse af en sprogfagsvejleder til hver af de deltagende skoler	16
Uddannelsen	16
Resultater og erfaringer	18
Fagdidaktisk kompetenceløft til fremmedsproglærerne på de deltagende skoler	23
Resultater og erfaringer	23
Etablering af tvær sproglige læringsfællesskaber på de deltagende skoler	26
Resultater og erfaringer	26
Etablering af netværk for sprogfagsvejlederne i hver af de fem kommuner	31
Resultater og erfaringer	32
Del 2: Forankring	33
Anbefalingerne fra projektet	33
Forpligtende rammer – det videre arbejde	34
Afsluttende kommentar	40
Projektets deltagere og organisering	41

Resumé

"Hvordan motiverer vi eleverne og giver dem de bedste betingelser for at lære fremmedsprog?" En del af svaret er løbende fremmedsprogsdidaktisk opkvalificering af fremmedsproglærerne og en styrkelse af samarbejdet mellem sproglærere og mellem skole og kommune. Denne rapport omhandler pilotprojektet *Fremmedsprog, forandring og forankring* (2021-2023 – støttet af A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal, Folkeskoledonationen), som havde til formål på pilotbasis at udvikle og afprøve et lokalt forankret koncept for fagdidaktisk kompetenceudvikling af fremmedsproglærere. Projektet hviler på en antagelse om, at styrkede fremmedsprogsdidaktiske kompetencer hos sproglærerne sammen med øget samarbejde mellem disse bidrager til en bedre og mere motiverende sprogundervisning, hvor eleverne tydeligt oplever sammenhæng og progression og opnår stærke fremmedsprogskompetencer.

Undersøgelser har vist, at sproglærere oplever en manglende prioritering af den fagdidaktiske kompetenceudvikling. Som en skolechef i projektet udtrykker det: "Sprogfagene har været klemte og glemt i mange år." Dette udsagn bekræftes af, at omkring en tredjedel af fremmedsproglærerne i projektet angav, at de ikke tidligere havde modtaget opkvalificering i fremmedsprogsdidaktik. Men den manglende prioritering af sprogfagene handler ikke kun om mangel på efteruddannelse, men også om mangel på samarbejde og sammenhæng i skolens sprogfag. Derfor har de fem deltagende kommuners skoler (lærere såvel som ledelse) og skoleforvaltninger, de tre professionshøjskoler som har leveret kompetenceudviklingen, og NCFE som projektledelse i dette projekt udviklet og afprøvet et koncept for fagdidaktisk kompetenceudvikling, som ikke kun består af kurser og uddannelse, men også i høj grad sætter fokus på samarbejde om udvikling af sprogfagene lærerne imellem med understøttelse fra såvel skoleledelse som den kommunale skoleforvaltning. Der har også været fokus på at sikre en forankring af de aktiviteter, som giver mening på den enkelte skole og i den enkelte kommuner. Konceptet består af følgende fire sammenhængende kompetenceudviklende komponenter:

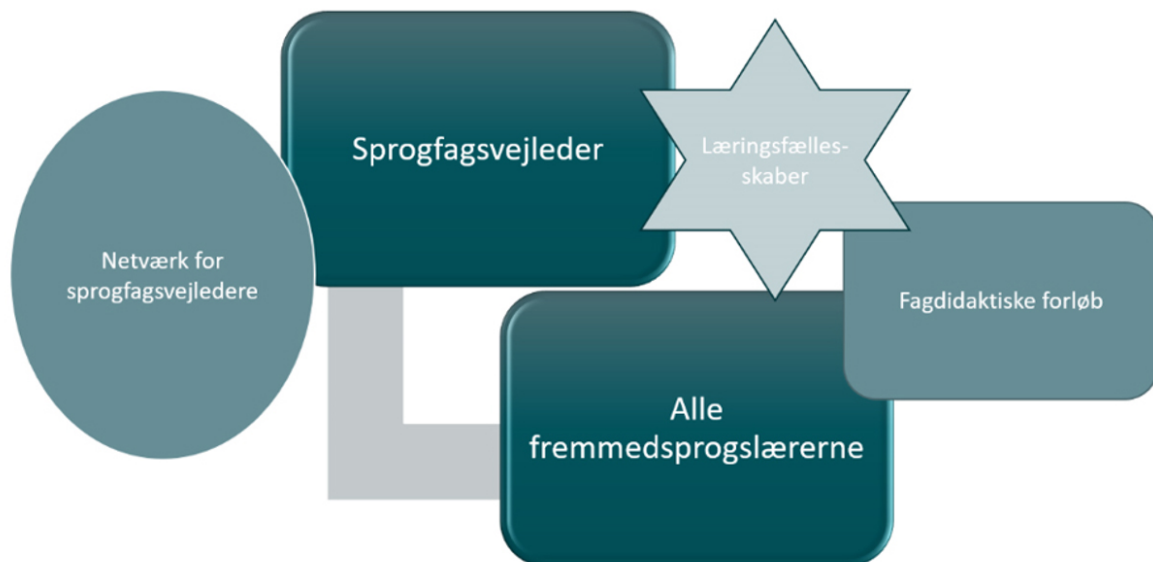
1. Uddannelse af en sprogfagsvejleder til hver af de deltagende skoler

2. Fagdidaktisk kompetenceløft til fremmedsproglærerne på de deltagende skoler via fagdidaktiske forløb
3. Etablering af tværsproglige læringsfællesskaber på de deltagende skoler
4. Etablering af netværk for sprogfagsvejlederne i hver af de fem kommuner

Og af følgende to forankringskomponenter, som også hænger tæt sammen:

1. Udvikling af anbefalinger på baggrund af projektets erfaringer med de fire ovennævnte komponenter
2. Udvikling af forpligtende rammer for det videre arbejde med fremmedsprog på den enkelte skole og i den enkelte kommune

Projektets koncept for kompetenceudvikling er illustreret i figur 1.

Figur 1. *Fremmedsprog, forandring og forankring*-projektets koncept for kompetenceudvikling.

Projektets gennemførelse og evaluering

Projektet blev gennemført i 2021-2023 med opstart i begyndelsen af skoleåret 2021/2022 og afslutning 31/12-23. Projektets aktiviteter blev afviklet ifølge en detaljeret tidsplan med få justeringer og ændringer undervejs.

Evalueringen af projektet foregik både undervejs og ved projektafslutning. I evalueringsarbejdet indgik evaluering af uddannelse og fagdidaktiske forløb via spørgeskemaer, evaluering af det samlede koncept via interviews og spørgeskemaer samt projektledelsens noter, observationer og referater fra møder, uddannelsesinternater, samtaler mv.

Resultater

Ny, opdateret viden om og erfaringer med, hvordan man som skole og som kommune kan sikre videreudvikling på fremmedsprogsområdet

Projektets udvikling og afprøvning af et koncept for kompetenceudvikling har samlet set bidraget til ny, opdateret viden om og erfaringer med, hvordan videreudviklingen af fremmedsprogsområdet kan sikres. En af de væsentligste erfaringer fra projektet er, hvor vigtig det er med organisering og redskaber til at understøtte en didaktisk samtale: at lærerne får mulighed for at tale sammen om det, der ligger dem nærmest, nemlig den didaktiske praksisudvikling til gavn for eleverne.

En mere dybdegående beskrivelse af den viden og de erfaringer, som projektet har resulteret i, samt hvad der videreføres fra og på baggrund af projektet, findes i rapporten *Fremmedsprog, forandring og forankring – en videns- og erfaringsopsamling fra et kompetenceudviklingsprojekt*.

1-2 uddannede sprogfagsvejledere på hver skole

21 lærere fordelt på 19 skoler gennemførte de tre retningspecifikke moduler i PD-uddannelsesretningen sprogfagsvejleder udviklet i forbindelse med projektet og påbegyndte arbejdet med at varetage rollen som sprogfagsvejleder på deres skoler. Uddannelsen, som indbefattede to fagdidaktiske moduler og et modul i faglig vejledning, satte vejlederne i stand til at vejlede deres kollegaer og rådgive skoleledelsen inden for fremmedsprogfagene med særligt fokus på at styrke sammenhæng og progression i sprogfagene. Undervejs i projektet fungerede de kommende vejledere som tovholdere for læringsfællesskabet, hvilket gav dem en forsmag på vejlederens koordinerende funktion og på, hvordan man får ny viden omsat til praksisudvikling. Over halvdelen af de deltagende lærere angiver i projektets slutevaluering, at de bruger sprogfagsvejlederen til faglig sparring, mens en tredjedel modtager konkret vejledning fra sprogfagsvejlederen. To af

de kommunale konsulenter gennemførte ligeledes uddannelsen og bruger den ind i deres arbejde som kommunale skolekonsulenter. I hver kommune blev der etableret netværk for sprogvejlederne faciliteret af den kommunale konsulent. Disse fortsætter i forskellige formater efter projektet.

Faglig opkvalificering af fremmedsproglærerne på de deltagende skoler – de fagdidaktiske forløb

Mere end 300 sproglærere deltog i fem fagdidaktiske forløb udviklet i og til projektet om emmerne: flersprogethed, ordforråd, mundtlighed, funktionel grammatik og interkulturel kommunikativ kompetence. Trefjerdedele af de deltagende lærere angav, at de havde et positivt udbytte af forløbene. Flertallet af lærerne angav desuden, at forløbene har medført et større fokus på de fem emner i deres undervisning, og det er til trods for, at det generelt tager tid at integrere ny viden i praksis. De fagdidaktiske forløb tjente som et videnskabsmæssigt udgangspunkt for læringsfællesskaberne, hvor lærerne på tværs af sprogfag og årgange udarbejdede undervisningsaktiviteter til afprøvelse i egen undervisning.

Videreudvikling af fremmedsprogundervisningen med fokus på sammenhæng og samspil – læringsfællesskaberne

Læringsfællesskaberne har tydeligvis styrket den fagdidaktiske udviklingskultur og samarbejdet mellem lærerne. Et meget stort flertal af lærerne angiver, at de erfaringsudveksler mere med hinanden, at de har fået større indsigt i, hvordan sprogfagene kan arbejde sammen og i deres kollegaers undervisningspraksis. Desuden angiver de, at de samarbejder mere med kollegaer fra et andet sprogfag, og at de har fået større indsigt i elevernes læring i det andet sprogfag. Endelig har samarbejdet i læringsfællesskabet, ifølge lærerne, bidraget væsentligt til dels at styrke skolens sprogundervisning, dels at øge deres glæde for at undervise i sprog. Skolelederne giver også udtryk for, at læringsfællesskaber og de forudgående faglige forløb har styrket lærernes fagdidaktiske kompetencer og samarbejdet mellem dem.

En større oplevelse af sproglig progression og sammenhæng mellem og i sprogfagene hos eleverne, hvilket kan højne deres motivation for at lære fremmedsprog

Projektets virkning på eleverne er ikke direkte blevet målt, idet det primære fokus var på lærernes fagdidaktiske udvikling. Men projektets kompetenceudvikling havde til sigte at give eleverne en endnu bedre fremmedsprogsundervisning, som øger deres motivation for sproglering. Mange af lærerne giver udtryk for at kunne se, at det øgede samarbejde har en positiv afsmitning på eleverne, idet ligheder og forbindelser mellem sprogfagene er blevet tydeligere for eleverne, fx ved at der gennem en flersprogethedsdidaktik bliver trukket tråde og forbindelser mellem de forskellige sprog. Lærerne har også fået større indsigt i deres elevers læring, hvilket haft en positiv virkning på eleverne ifølge deres lærere: Næsten 75 % har i noget omfang oplevet, at deres elever er mere motiverede af de nye aktiviteter. Endelig giver de interviewede elever udtryk for generelt at være meget motiverede for at lære sprog,

En vej til bedre fremmedsprogsundervisning: anbefalinger fra projektet

I projektet er der udarbejdet fem anbefalinger baseret på projektets koncept for kompetenceudvikling. Anbefalingerne indeholder konkrete anvisninger, praksisinspiration, eksempler og redskaber til skoler og kommuner, der ønsker at styrke fremmedsprogsundervisningen. Anbefalingerne kan også bruges af projektets deltagere til at videreføre fx læringsfællesskaberne og sikre fortsat faglig opkvalificering af sproglærerne. Endelig kan anbefalingerne også inspirere ungdomsuddannelserne i deres strategiske arbejde med fremmedsprog. Anbefalingerne og tilhørende redskaber kan tilgås via [ncff.dk: https://ncff.dk/fff/bedre-fremmedsprogsundervisning](https://ncff.dk/fff/bedre-fremmedsprogsundervisning)

Forpligtende rammer for fremmedsprogsområdet på den enkelte skole

Flertallet af de uddannede sprogfagsvejledere varetager efter projektets afslutning en vejlederfunktion på deres skole, og flere af dem deltager i skolens PLC sammen med andre vejledere. Et flertal af skolerne fortsætter med at have læringsfællesskaber for sproglærerne på tværs af sprogfag og årgange. Alle fem kommuner fortsætter med at have en form for kommunalt netværk. Nogle steder åbnes netværket for andre interesserede sproglærere. Nogle af skolelederne har påpeget, at både sprogfagsvejlederfunktion og læringsfællesskaber er blevet vigtige elementer i fastholdelse og rekruttering af sproglærere. Der er også

i de fem kommuner fokus på fortsat opkvalificering af lærerne. Fx tilbyder Kolding Kommune forskellige kompetenceudviklende forløb inden for fremmedsprogsdidaktik til deres sproglærere, og Københavns Kommune har besluttet at tilbyde de fem fagdidaktiske forløb til andre skoler i kommunen for bl.a. at og støtte samtalen mellem sproglærerne om sprogundervisningen på skolen og vække interesse for sprogfagsvejlederfunktionen.

Koncept for kompetenceudvikling, som kan udbydes til andre skoler og kommuner

Uddannelsesretningen sprogfagsvejleder udbydes som en del af de pædagogiske diplomuddannelser. Alle seks professionshøjskoler kan udbyde den, pt. udbydes den af VIA University College, UC-Syd og Københavns Professionshøjskole. De fagdidaktiske forløb kan udbydes af professionshøjskolerne. Ved at bruge projektets anbefalinger ind i det videre udviklingsarbejde med fremmedsprog vil NCFF blive ved med fremhæve vigtigheden af, at den fremmedsprogsdidaktiske kompetenceudvikling indbefatter et fokus på omsætning af ny viden til praksis gennem læringsfællesskaber eller lignende organiseringer, hvor lærerne får mulighed for i samarbejde og samspil med hinanden at udvikle fremmedsprogundervisningen. I den nye vejledning til bekendtgørelse om folkeskolens pædagogiske læringscentre fra 2023 er sprogfagsvejlederen inkluderet i listen over vejledere, der kan indgå i skolens PLC.

Læringspunkter fra projektet

Projektet var tænkt som et pilotprojekt, dvs. en afsøgning af, hvad der kan virke, når det handler om at kompetenceudvikle sproglærere, og der er ingen tvivl om, at alle deltagere har lært meget af denne afsøgning. I det følgende peges der på to overordnede læringspunkter fra gennemførelsen af projektets kompetenceudviklende aktiviteter. De to læringspunkter hænger i høj grad sammen, men beskrives her separat for overskuelighedens skyld. Det første læringspunkt handler om ejerskab til og forankring af projektet, heriblandt opbakning og understøttelse fra skoleledelse og lærerne, det andet læringspunkt handler om værdien af den samtale, der gennem projektet er blevet sat i gang på skolerne og i kommunerne.

Ejerskab og forankring

Det var til tider i en travl skolehverdag en udfordring at få alle aktiviteter afviklet som planlagt, især de fagdidaktiske forløb og læringsfællesskaberne. Det handlede både om ressourcer og om ejerskab til projektet. Projektledelsen og de kommunale tovholdere afhjalp denne udfordring ved at holde månedlige statusmøder med fokus på, hvordan man bedst

kunne sikre, at aktiviteterne blev afviklet som planlagt. Møderne gav også rig mulighed for at sparre med hinanden og erfaringsudveksle. De kommunale tovholdere bestræbte sig desuden på kontinuerligt at gøre skolelederne bevidste om deres forpligtelser og orientere dem om aktiviteterne.

Det havde desuden været en klar fordel med en længere indledende fase, hvor NCFF-projektledelse og de kommunale tovholdere havde haft bedre tid til at forberede projektets deltagere på de forestående aktiviteter og sikre, at både lærere og ledelse var bekendte med de forudsætninger og krav, deltagelse i projektet stillede. Det havde også sikret, at skolerne havde kunnet nå at få det første års aktiviteter i årsplanlægningen og dermed større deltagelse. De efterfølgende projektår viste tydeligt, at når aktiviteterne var inkluderet i skolens årsplanlægning, steg deltagelsen i projektets aktiviteter også.

Skoleledelsens opbakning og understøttelse var naturligvis afgørende for, om projektets kompetenceudviklende aktiviteter har kunnet gennemføres. Når skoleledelsen af forskellige årsager fx ikke prioriterede at afsætte tid til, at lærerne kunne deltage i et fagdidaktisk forløb, risikerede det at påvirke sammenhængen med læringsfællesskabet, og dermed hele sammenhængen i kompetenceudviklingen, idet de fagdidaktiske forløb var udgangspunkt for arbejdet i læringsfællesskabet.

For at sprogfagsvejlederne har kunnet tage rollen som vejleder på sig, har det også været afgørende, at der på skolen var fokus på en organisering, der sikrede understøttelse af vejlederen. Det kunne fx være at få den kommende vejleder med i skolens PLC. Det var også vigtigt for sprogfagsvejlederne, at de følte sig set og anerkendt af skoleledelsen og konkret kunne se, at der blev afsat tid og resurser både det at være under uddannelse og til efterfølgende varetagelse af en vejlederfunktion. Derfor var ledelsesunderstøttelse også et emne, der blev drøftet adskillige gange i projektets forskellige mødefora. Disse drøftelser bidrog til, at projektledelsen sammen med de kommunale konsulenter hurtigt kunne finde løsninger på de udfordringer, der til tider opstod i forhold til understøttelse og opbakning. Og her havde især den kommunale konsulent en meget vigtig rolle at spille med sit kendskab til den lokale kontekst. Erfaringerne fra dette projekt viser tydeligt, at en kommunal konsulent kan bidrage væsentligt til at forankre en udvikling inden for sprogfagene.

Det har været hensigten fra start af, at projektet med sit nærmest dobbelte fokus – uddannelse af en vejleder og opkvalificering af kollegaerne – skulle sikre, at den ønskede udvikling af undervisningen havde tilslutning fra flertallet af sproglærerne. Sprogfagsvejlederne har dog undervejs i projektet ikke altid følt, at deres kollegaer helt forstod, hvad hensigten med projektet var, eller hvad de skulle bruge vejlederen til. Dette blev til dels afhjulpet ved, at den fagdidaktiske opkvalificering af sproglærerne var tilrettelagt med fem forløb hen over halvandet år og efterfølgende læringsfællesskaber efter hvert forløb. På den måde blev bevidstheden gradvist øget hos projektets deltagere om, at de

var i gang med et udviklingsarbejde. Der er heller ingen tvivl om, at det, at projektets koncept både indbefattede vejlederuddannelse og fagdidaktisk opkvalificering af de øvrige sproglærere, bidrog væsentligt til, at sproglærerne tog ejerskab til projektet. Det er også, hvad slutevalueringen fra lærerne viser (se under Resultater).

Den fagdidaktiske samtale

Mens sprogfagsvejlederne i projektet er blevet set som en krumtap for det igangsatte udviklingsarbejde, kan læringsfællesskaberne sammen med de fagdidaktiske forløb ses som et startskud for den fagdidaktiske samtale. Derfor har det også været altafgørende, at de blev etableret efter hensigten, men det var som nævnt til tider vanskeligt for projektet og for den kommende vejleder at få skoleleder og kollegaer til at prioritere deltagelse. Projektledelsen valgte at håndtere denne udfordring sammen med den svingende deltagelse i de fagdidaktiske forløb ved sammen med de kommunale konsulenter at sikre mere information til skoleledelserne og til lærerne om projektets formål og mål. Der blev arrangeret online orienteringsmøder med skolelederne, hvor der også blev lagt vægt på at få skolelederne til at give feedback og input til projektet. Det blev understreget, at der ikke var en fast skabelon for læringsfællesskabet, men at det vigtigste var at få sproglærerne sat sammen på tværs af fag og årgange og få sat i gang i en dialog om udvikling, om hvad der sker i undervisningen, om hvordan man skaber de bedste rammer for elevernes sproglæring og motivation for sprogfagene. De kommende sprogfagsvejledere blev også via de kommunale netværk introduceret til viden og litteratur om, hvordan man arbejder i læringsfællesskaber.

En sådan fagdidaktisk samtale kræver refleksion over det man gør, over praksis, og det kræver igen, at man får skabt en kultur, der understøtter udvikling og læring, og hvor man nysgerrigt har lyst til og tør at stille spørgsmål til sine kollegaer og til sine medarbejdere og lytte til svarene. Den fagdidaktiske samtale kræver også rammer og resurser, hvilket er, hvad dette projekt har tilført skolerne. Udfordringen er så at fastholde samtalen og udviklingen – også når der ikke er projektmidler til stede. Det mener projektledelsen, at der er skabt gode forudsætninger for, fordi projektet også har inkluderet et forankringsarbejde gennem udarbejdelse af anbefalinger samt fokus på, hvordan kommunerne og skolerne kan videreføre projektets aktiviteter i det omfang, det er muligt og relevant. Erfaringerne fra dette projekt peger på, at når man skaber tid, rum og et fælles vidensgrundlag for sproglærerne at tale sammen ud fra, kan der ske positive forandringer i sprogfagene.

Indledning

I et samarbejde mellem 24 folkeskoler, fem kommuner, tre professionshøjskoler og NCFF er der i projektet *Fremmedsprog, forandring og forankring* blevet udviklet og afprøvet et koncept for fagdidaktisk kompetenceudvikling af fremmedsproglærere. Konceptet består af følgende komponenter:

- At der uddannes en sprogfagsvejleder
- At fremmedsproglærerne modtager en fremmedsprogdidaktisk opkvalificering af fremmedsproglærerne
- At fremmedsproglærerne kan mødes i læringsfællesskaber på tværs af sprogfag og klassetrin og sammen arbejde med at udvikle god sprogundervisning
- At sprogfagsvejlederen mødes med andre sprogfagsvejledere i et kommunalt netværk

Projektets generelle målsætninger og forventede tværgående resultater var:

- Faglig opkvalificering af fremmedsproglærerne på de deltagende skoler
- Uddannelse af 1-2 sprogfagsvejledere på hver skole
- Videreudvikling af fremmedsprogsundervisningen med fokus på sammenhæng og samspil
- anbefalinger til, hvordan man som skole kan styrke fremmedsprogfagene gennem fagdidaktiske forløb og læringsfællesskaber for lærerne med faglig understøttelse fra en fremmedsprogsvejleder
- Forpligtende rammer for fremmedsprogsområdet på den enkelte skole
- Koncept for kompetenceudvikling, som efter projektets afslutning tilbydes til andre skoler.

- Ny, opdateret viden om og erfaringer med, hvordan man som skole og som kommune kan sikre videreudvikling på fremmedsprogsområdet
- Hos eleverne en større oplevelse af sproglig progression og sammenhæng mellem og i fremmedsprogene, hvilket kan højne deres motivation for at lære fremmedsprog

Denne rapport har fokus på erfaringerne fra de fire kompetenceudviklingsaktiviteter, men der vil blive trukket tråde til projektets forankringspotentiale, som især viser sig i projektets anbefalings- og forankringsarbejde. Formålet med rapporten er at samle erfaringer og viden fra projektet til gavn dels for de deltagende skoler og kommuner, dels som inspiration for andre kommuner og skoler, der ønsker at arbejde med lignende indsætter.

Rapportens første del **Forandring** indeholder en udfoldet beskrivelse af projektets gennemførelse med fokus på de erfaringer, gode som dårlige, som projektets aktører har gjort sig undervejs. Rapportens anden del **Forankring** trækker tråde fra projektets erfaringer og resultater til det videre arbejde på skolerne og i kommunerne efter projektets afslutning. Her beskrives det, hvordan de medvirkende kommuner og skoler arbejder videre med indsættens forskellige elementer.

Rapporten trækker på den løbende evaluering af projektets forskellige aktiviteter, som er blevet foretaget med udgangspunkt i den evalueringstilgang, som kaldes virkningsevaluering. Virkningsevaluering har fokus på sammenhængen mellem indsætt, proces og resultat – hvordan man arbejder sig hen imod en opfyldelse af målet. Fokus i evalueringsarbejdet var dermed på at evaluere virkningerne af indsættens kompetenceudviklende aktiviteter for løbende at kunne tilpasse indsættens aktiviteter samt belyse, hvilke indsætt der med fordel kan anbefales andre, som ønsker at arbejde med styrkelse af deres fremmedsprogundervisning.

De enkeltstående aktiviteter og deres virkning blev evalueret gennem de fem målgrupper i projektet, sprogfagsvejlederne, fremmedsproglærerne, skoleledelserne, kommunerne samt eleverne.

Sprogfagsvejlederne er den målgruppe, der mest direkte var involveret i de kompetenceudviklende aktiviteter, men alle målgrupper har deltaget i en eller flere af aktiviteterne. Den egentlige målgruppe, eleverne, var kun inddraget i aktiviteterne i det omfang, at lærerne afprøvede nye aktiviteter og tilgange i deres undervisning. Men en sådan kompetenceudvikling af fremmedsproglærerne som udviklet og afprøvet i dette projekt har netop til hensigt at give eleverne en endnu bedre fremmedsprogundervisning, som øger deres motivation for sproglæring.

Ud over løbende dialog (mundtlig og skriftlig) og projektledelsens noter og referater fra møder, uddannelsesinternater, samtaler mv. foretog projektledelsen følgende interviews og spørgeskemaundersøgelser:

- **Sprogfagsvejlederne:** Interviews med tre udvalgte sprogfagsvejledere og spørgeskema udsendt til alle sprogfagsvejlederne i projektet i december 2023. Sprogfagsvejlederne blev i foråret 2022 bedt om sammen med deres skoleleder at udfylde et spørgeskema om projektets aktiviteter og forankring af disse. Derudover har vejlederne evalueret de tre uddannelsesmoduler via KP's elektroniske evalueringssystem samt mundtligt med underviserne.
- **Fremmedsproglærere:** Interviews med en håndfuld fremmedsproglærere samt spørgeskemaer udsendt efter hvert af de fem fagdidaktiske forløb. To af disse spørgeskemaer (efter henholdsvis forløb 2 og 5) spurgte også til, hvordan lærerne vurderede sammenhængen mellem de fagdidaktiske forløb og læringsfællesskaberne.
- **Skoleledelser:** Interviews med to skoleledere samt det førnævnte spørgeskema, der delvist skulle udfyldes sammen med sprogfagsvejlederne.
- **Elever:** Gruppeinterviews med elever i 6. og 9. klasse på udvalgte skoler.

NCCF som projektledere af projektet blev også evalueret i form af løbende dialog med de forskellige aktører og gennem feedback fra styre- og følgegrupperne.

Del 1: Forandring

Projektets organisering og forberedelse af indsatsen

Projektet blev bevilget i maj 2021 med opstart fra skoleåret 2021/2022 og afslutning 31/12-2023.

NCFF havde som projektleder det overordnede ansvar for, at alle projektets aktører var bekendte med deres egne roller og ansvar, og at projektets aktiviteter blev udviklet og gennemført som planlagt. Projektet havde både en følgegruppe og en styregruppe sammensat af forskellige aktører i projektet inklusive repræsentanter fra leverandørerne af kompetenceudviklingen.

Centralt for gennemførelse af projektet var den kommunalt forankrede projektledelse, som i den enkelte kommune bestod af en konsulent ansat i en skoleforvaltning, som bl.a. stod for kontakten til skolelederne. Gennem deres kendskab til den lokale kontekst og til deres kommunes øvrige dagsordner og visioner var konsulenterne afgørende for, at indsatsen blev realiseret på de deltagende skoler. Deres indsigt i kommunens øvrige strategiske arbejde var også med til at løfte projektet til at blive en strategisk satsning.

Projektets kompetenceudvikling blev udviklet og udbudt af Københavns Professionshøjskole (KP), VIA og UC-Syd med KP som lead på leverancerne. En lektor fra læreruddannelsen på KP med stor erfaring på efter- og videreuddannelsesområdet fungerede som faglig tovholder for kompetenceudviklingsaktiviteterne og samarbejdede tæt med NCFF's projektledelse igennem hele projektet.

Oversigter over deltagende skoler og kommuner, leverandørgruppe, medlemmer af styregruppe og følgegruppe samt kommunale tovholdere, faglig tovholder og projektledelse fremgår til sidst i rapporten.

For at igangsætte indsatsen mødtes projektledelsen i NCFF, de kommunale tovholdere og den faglige tovholder i august og september 2021 med skolelederne og de kommende vejledere dels for at gøre det klart for disse, hvad projektet indebar, dels for at skabe

de nødvendige forudsætninger for det samarbejde, som projektets gennemførelse var afhængigt af. Der blev også afholdt lokale møder mellem skoleledelser, sprogglærere og kommunale tovholdere.

Der er ingen tvivl, hverken hos NCFE eller hos de forskellige deltagere i projektet, om, at det ville have været fordelagtigt med en længere opstartsfasen, hvor man i langt højere grad havde kunnet forberede både lærere og skoleledelse på, hvad projektet indebar. Projektet skulle hurtigt i gang pga. NCFE's egen daværende slutdato (31/12-23)¹. Erfaringerne og evalueringerne fra det første projektår bærer i høj grad præg af, at mange af de forskellige deltagere ikke altid i tilstrækkelig grad var forberedte på projektets aktiviteter.

Uddannelse af en sprogfagsvejleder til hver af de deltagende skoler

Et bærende element i projektets koncept for kompetenceudvikling var uddannelsen af sprogfagsvejledere. Ideen med at uddanne en faglig resursepersone til at varetage vejledning af kollegaer og faglige udviklingsopgaver er ikke ny. NCFE var i udarbejdelsen af projektideen bl.a. inspireret af, hvad astra*, det nationale naturfagscenter, på daværende tidspunkt havde arbejdet med inden for naturfagsområdet. NCFE skelede også til projekterfaringer, der pegede på, at det netop ikke altid er tilstrækkeligt at uddanne en resursepersone eller vejleder til at varetage udviklingen af et fagområde på en skole.

Uddannelsen

Udviklingen af en uddannelse til sprogfagsvejleder tog udgangspunkt i, at det ville være gavnligt at arbejde tværsprogligt med området, idet grundskolens styredokumenter i lighed med forskning understreger vigtigheden af både sammenhæng og transfer mellem sprogfagene. Derfor igangsatte NCFE udviklingen af to fagdidaktiske moduler til at indgå i en pædagogisk diplomuddannelsesretning², som også indeholder modulet *Faglig vejledning i skolen*. For tillige at sikre sammenhæng ikke kun i og mellem grundskolens sprogfag, men også sammenhæng til sprogfagene i ungdomsuddannelserne, blev det tidligt besluttet at målrette uddannelsen mod lærere fra begge uddannelsesniveauer.

I udviklingsarbejdet indgik fagpersoner fra Københavns Professionshøjskole, UC-Syd, VIA, Københavns Universitet, SDU, RUC og Aarhus Universitet. Studieordningen for den pædagogiske diplomuddannelse angiver følgende formål for uddannelsesretningen Sprogfagsvejleder:

1. NCFE's egen bevillingsperiode var på daværende tidspunkt 2018-2023. Bevillingsperioden er ved udarbejdelsen af denne rapport 2018-2025.

2. Sprogfagsvejleder er godkendt som uddannelsesretning på den pædagogiske diplomuddannelse og udbydes af professionshøjskolerne. <https://diplom.dkprof.dk/diplom-i-paedagogik/>

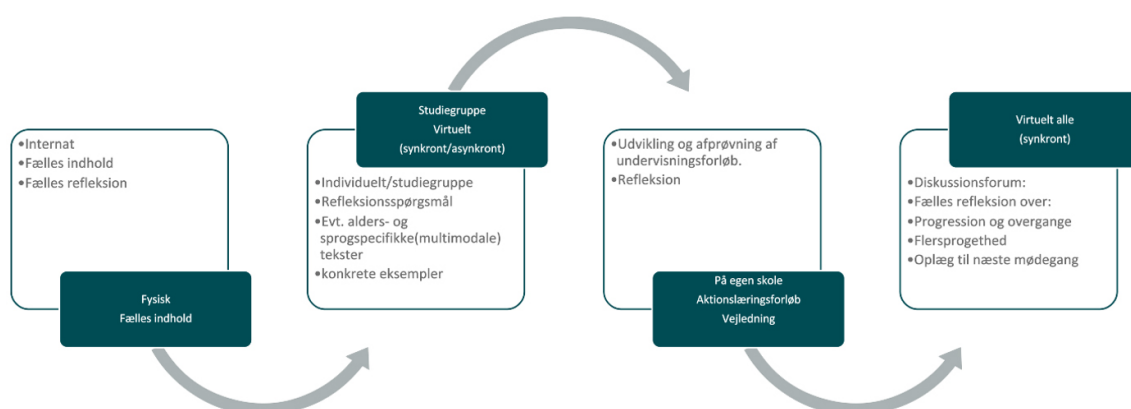
Med afsæt i viden om nyere fremmedsprogsdidaktik, herunder kulturdidaktik, lærerkognition og vejledningsteorier, skal den studerende i sit professionelle virke kunne:

- varetage rådgivende og koordinerende funktioner i forbindelse med udviklingen af fremmedsprogsundervisningen på skolen
- vejlede sine fagkolleger og ledelse med henblik på at styrke sammenhængen mellem og progressionen i sprogfagene lokalt på skolen og i forbindelse med brobygning til andre uddannelsesniveauer

Uddannelsesretningen Sprogfagsvejleder blev i projektet udbudt af KP. Uddannelsesaktiviteten blev tilrettelagt sådan, at modulet *Nyere fremmedsprogs pædagogik og -didaktik* blev gennemført i skoleåret 2021/2022, og modulerne *Interkulturel kommunikativ kompetence og tværfaglighed i sprogfagene* og *Faglig vejledning i skolen* blev gennemført i skoleåret 2022/2023. De tre moduler blev undervist af undervisere og forskere fra KP, UC-Syd og VIA samt fra Københavns Universitet, RUC og Aarhus Universitet.

Alle tre moduler bestod af internatundervisning, virtuelt arbejde i studiegrupper samt online sessioner som beskrevet i figur 2. Der indgik aktionslæringsforløb i de to fremmedsprogsdidaktiske moduler og et vejledningsforløb i modulet *Faglig vejledning i skolen*. Til gennemførelse af disse forløb blev Iris Connect, som er en video-baseret virtuel læringsplatform, anvendt. De studerende optog deres aktionslærings- og vejledningsforløb vha. Iris Connect og modtog vejledning på baggrund af optagelserne.

Til de to sprogdidaktiske moduler blev der udviklet materialer (materialepakker) bestående af videoer med emneintroduktioner, eksempler på undervisningsforløb, som involverede et stærkt task-baseret fokus, samt refleksionsspørgsmål, som de studerende kunne anvende i deres individuelle såvel som virtuelle arbejde i studiegrupper.

Figur 2. Format for gennemførelse af sprogfagsvejleder i projektet Fremmedsprog, forandring og forankring.

Resultater og erfaringer

I alt er der i projektet uddannet 21 lærere og 2 kommunale konsulenter til sprog-fagsvejledere. Ved udarbejdelsen af denne rapport fungerer cirka 20 af de uddannede sprog-fagsvejledere på de skoler, der har været med i projektet. Det er forskelligt, hvor meget tid, vejlederne får til at varetage arbejdet som sprog-fagsvejleder, det ligger mellem 1 og 4 timer om ugen.

De to konsulenter, som er blevet uddannet som sprog-fagsvejleder, arbejder fortsat med området og er bl.a. fortsat tovholdere på kommunale netværk for sprog-fagsvejledere.

At blive uddannet til sprog-fagsvejleder

Uddannelsens tre moduler blev alle evalueret meget positivt. Sprog-fagsvejlederne anså det faglige indhold for at være relevant og fremhævede i deres evaluering samarbejdet og samværet med medstuderende. Underviserne blev generelt rost for valg af litteratur samt tilrettelæggelse og gennemførelse af undervisningen med en god vægtning af praksis og teori. Et meget stort flertal af vejlederne har vurderet, at uddannelsen har styrket deres evner til at udvikle og reflektere fagligt over deres professionelle praksis, og at de har anvendt det, de har lært, i deres praksis som sproglærere og sprog-fagsvejledere. Der er ingen tvivl om, at tilrettelæggelse af de tre moduler som internatundervisning har styrket vejledernes faglige samarbejde med hinanden og givet dem kendskab til andre kontekster end deres egen. Endelig angiver sprog-fagsvejlederne, at de qua uddannelsen føler sig godt klædt på til at varetage rollen som sprog-fagsvejleder.

Det var tydeligt i det første modul, at de kommende vejledere skulle vænne sig til at være på en uddannelse og skulle lære hinanden, den faglige tovholder og projektledelsen at kende. Modulet var blevet tilrettelagt, så det løb over næsten et helt skoleår. Det var for at skabe tid og rum til refleksion, men også for at vænne sig til at være på en uddannelse og ikke mindst være en del af et nyt projekt. En af vejlederne har beskrevet, hvordan især det første modul var ”en øjenåbner i forhold til, hvorfor man gør, som man gør.” og at det var meget positivt at have god tid til at reflektere over at være sproglærer og bygge ovenpå eksisterende viden.

Netop de kommende vejlederes evne til at reflektere over egen og andres praksis var noget, der blev lagt særligt vægt på i tilrettelæggelsen af uddannelsen bl.a. ved et fokus på lærerkognition³ og aktionslæring. Det er tydeligt i evalueringerne af det første modul, *Nyere fremmedsprogspædagogik og -didaktik*, at de kommende vejledere her især havde fokus på, hvordan den nye viden fra modulet kunne styrke deres egen praksis som lærere,

3. Lærerkognition er et forskningsfelt, som beskæftiger sig med læreres viden, holdninger og erfaringer vedrørende deres fag og deres undervisning, se fx *Hvorfor gør jeg det, jeg gør? Refleksionshåndbog for sproglærere* skrevet af Birgit Henriksen, Susana S. Fernandez, Hanne Leth Andersen og Dorte Frstrup og udgivet på Samfundslitteratur 2020. Bogen blev anvendt som grundbog på uddannelsens to fagdidaktiske moduler.

og ikke så meget på, hvordan de kunne bruge det i deres fremtidige arbejde som vejledere. Evalueringerne viser dog også, at de kommende vejledere oplever, at den styrkede indsigt i egen praksis klæder dem på til at understøtte kollegaers praksisrefleksioner. Her spillede den aktionslæring, som de på begge de fagdidaktiske moduler skulle lave med deres elever, og som de skulle optage og evaluere via Iris Connect, også en stor rolle i forhold til at tale om egen og andres praksis – og måske især i at bruge egne praksisrefleksioner til at udføre sprogfagsvejledningen.

Iris Connect blev brugt på alle tre moduler, og ifølge både undervisere og de kommende vejledere gav værktøjet, da alle først var blevet fortrolige med at bruge det, rigtig god mening både i forhold til aktionslæringsforløbene i de to fagdidaktiske moduler og i forhold til vejledningsforløbet på det sidste modul, hvor de kommende vejledere skulle afholde en vejledningssamtale med en kollega. Værktøjet gav mulighed for at den kommende vejleder kunne se sin egen undervisning/vejledning, at de medstuderende og underviserne kunne kommentere og vejlede, og dermed understøttede anvendelsen af Iris Connect i høj grad den lærerkognitionstilgang, som hele sprogfagsvejleder-uddannelsen baserer sig på. Det er værd at være opmærksom på, at optagelser i Iris Connect lydmæssigt fungerer bedst, når man optager samtaler, fx en vejledningssituation, og mindre godt, når man optager interaktion i et klasseværelse, som var det, Iris Connect blev anvendt til på de to første moduler. Det kunne give nogle udfordringer i forhold til at se på, hvordan eleverne brugte fremmedsproget i aktionslæringsforløbet. Det er også værd at bemærke, at brugen af Iris Connect medførte merarbejde for alle parter mht. indhentelse af samtykkeerklæringer fra forældre, introduktion til brug af udstyret til videooptagelser, modtagelse og opsætning af dette i kommunerne mv.

Fokus i uddannelsen var på ny og opdateret viden inden for grundlæggende, centrale fremmedsprogsdidaktiske emner og inden for området faglig vejledning. De kommende vejledere skulle ikke kun selv tilegne sig stoffet, men også sættes i stand til at videreformidle til kollegaer og ledelse. Det oplevedes af mange som en stor mundfuld: først selv at skulle gøre sig fortrolig med et nyt emne og så på længere sigt skulle implementere det ikke kun i egen men også i andres undervisning. Derfor var det til tider en udfordring at få denne nye viden ud at gå. Der er fx flere af vejlederne, der peger på, at den interkulturelle dimension stadig kan være en udfordring at få inkorporeret i undervisningen, ligesom flersprogethed og tværfaglighed/CLIL var forholdsvise ukendte emner for mange af vejlederne, og derfor kunne udbredelse af disse emner virke uoverskuelig. Her var det projektets hensigt, at de fagdidaktiske forløb og læringsfællesskaberne skulle fungere som løftestang for udbredelse – og flere af vejlederne har da også udtrykt, at det var meget positivt, at de fagdidaktiske forløb blev undervist af en anden; at det ikke var dem selv, der skulle stå for at sætte deres kollegaer ind i nye emner (se også afsnittet om de fagdidaktiske forløb).

Det er tydeligt i evalueringen af modulet *Faglig vejledning i skolen*, som blev gennemført som det sidste modul, at vejlederne her fik en stærk bevidsthed om at vejledning ”er en faglighed i sig selv”, samt viden om og gode redskaber til at varetage arbejdet som sprogfagsvejleder. Det at de kommende vejledere prøvede kræfter med at etablere læringsfællesskaber på deres skoler undervejs i deres uddannelse og dermed allerede havde konkrete og autentiske erfaringer med vejlederfunktionen bidrog positivt til de faglige diskussioner på modulet. Der blev undervejs i de to første moduler ofte stillet spørgsmål fra de kommende vejledere om netop selve varetagelsen af vejledningsopgaven. Det gav projektledelsen og den faglige tovholder anledning til at drøfte, om tilrettelæggelsen af uddannelsen i projektet med to fagdidaktiske moduler som de første og vejledningsmodulet som det sidste var den mest hensigtsmæssige. Baseret på projektets evalueringsarbejde og på observationer fra det sidste modul tyder det dog på, at det, at vejlederne havde fordybet sig i det fagdidaktiske, inden de begyndte på vejledningsmodulet, har givet tyngde til netop det sidste moduls refleksioner over faglig vejledning, idet det har sat dem i stand til i meget høj grad at forene det fremmedsprogsdidaktiske med det vejledningsmæssige.

At fungere som sprogfagsvejleder

Det har været sigtet med etableringen af funktionen sprogfagsvejleder på den enkelte skole, at sprogfagsvejlederen efter projektet skal fungere jævnt for studieordningens formålsbeskrivelse, som angivet ovenfor. Sprogfagsvejlederne har i projektet kun haft 6 måneder til at virke som uddannede vejledere, men undervejs i projektet skulle de virke som tovholdere for læringsfællesskaberne på skolerne i samarbejde med deres skoleledelse. De fik dermed en vigtig forsmag på deres fremtidige vejlederfunktion og kan ses som en krumtap i den praksisændring, som den samlede kompetenceudvikling af lærerne gerne skulle resultere i. I det følgende er fokus på, hvad vejlederne i evalueringerne fortæller om deres arbejde som vejledere både undervejs i projektet og fremadrettet.

I slutevalueringen fra december 2023 angiver sprogfagsvejlederne, at de føler sig godt klædt på til at varetage rollen som sprogfagsvejleder, deriblandt yde fagdidaktisk rådgivning af kollegaer, understøtte samarbejde mellem sproglærerne og igangsætte og koordinere udviklingsarbejde i samarbejde med ledelse og kollegaer. Men undervejs i projektet var det tydeligt, at de kommende vejledere skulle understøttes fra ledelsens side – og fra projektets side – i bl.a. at udføre deres rolle som tovholdere for læringsfællesskaberne, hvilket indbefattede planlægning og gennemførelse af møder i læringsfællesskaberne. Det at være i gang med en uddannelse til vejleder og så samtidig skulle have ansvar for igangsættelse af et læringsfællesskab blev for mange af de kommende vejledere en stor mundfuld, især fordi de ikke altid oplevede, at deres skoleledelse prioriterede den logistiske understøttelse. I afsnittene om de fagdidaktiske forløb og læringsfællesskaber beskrives det, hvordan projektet håndterede denne udfordring.

Både undervejs i projektet og til slut blev vejlederne spurgt om, hvad deres arbejde som sprogfagsvejleder indbefatter for dem. Det kan være forskelligt fra skole til skole, dog er der, fordi de fleste skoler er vant til at have vejledere inden for forskellige fag, en del opgaver, der går igen. Vejledning og rådgivning af kollegaer er naturligvis en fremtrædende opgave, det kan fx være med fokus på valg og brug af materialer. Der er generelt et ønske blandt vejlederne om netop at blive brugt som vejledere og om at være med til at videreudvikle undervisningen i tæt samarbejde med kollegaerne. Vejlederne synes også generelt, at samarbejdet med kollegaerne er rigtig fint, og at de bliver brugt i en række forskellige sammenhænge såsom co-teaching, udviklingsindsatser og rådgivning. Rollen som tovholder for læringsfællesskaber på tværs af sprogfag og årgange er desuden en ofte nævnt arbejdsopgave (se afsnit om dette). En vejleder fortæller, hvordan hun som vejleder rådgiver sine kollegaer om årsplaner i sprogfagene. De gennemgår sammen sprogfagets mål, hvad de betyder, og hvordan de kan bruges. De kan fx have fokus på i højere grad at arbejde med den interkulturelle dimension i engelskfaget. Samme vejleder understreger dog, at det nærmest kun er i arbejdet med års- og fagplaner, at kollegaerne gør brug af hende som vejleder, og at hun gerne så, at brugen af hende var mere obligatorisk for kollegaerne i stedet for, at det er op til den enkelte kollega at opsøge hende. Endelig udtrykker størstedelen af vejlederne ønske om fortsat at virke som sprogfagsvejleder.

Der er en forventning om opbakning og understøttelse fra skoleledelsen blandt vejlederne. Projektet er også designet med udgangspunkt i, at skoleledelsen naturligvis har en afgørende opgave i forhold til netop understøttelse. Spørgsmålet er, i hvor høj grad skoleledelsen har taget den opgave til sig i forhold til understøttelse af selve sprogfagsvejlederen: Et flertal af vejlederne anser samarbejdet mellem dem selv og skoleledelsen for at være godt. De peger dog på forskellige udfordringer i samarbejdet, som også handler om at få implementeret deres rolle/funktion som vejleder. Det handler fx om at få lavet en funktionsbeskrivelse, få afsat timer til arbejdsopgaverne, at blive en del af skolens PLC og derigennem få mulighed for at sparre med andre vejledere. Det handler også om, hvorvidt skoleledelsen anerkender, at fremmedsprogsfagene skal prioriteres: En vejleder fortæller fx, at dennes ledelse er ”naturfagligt” orienteret og derfor måske ikke prioriterer at få implementeret sprogfagsvejlederfunktionen i tilstrækkelig grad.

Spørger man skolelederne, er det tydeligt, at de anerkender, at skolen har fået uddannet en resurseperson inden for et område, som måske ikke altid er blevet prioriteret i lige så høj grad som andre fag. Men det er også en ny funktion, som skolelederne skal gøre sig bekendte med – selvom de i høj grad kender vejlederrollen fra andre fagområder – og en skoleleder pointerer, at ledelsen har til opgave at understøtte en ”vejledelsesparathed” hos lærerne jævnfør flere sprogfagsvejlederes oplevelse af at kollegaerne ofte kan have en slags modvilje mod at blive vejledt. Samme skoleleder understreger, at sprogfagsvejlederen ikke har til opgave at ”fikse” problemer, men at facilitere en udvikling og understøtte kollegaerne gennem sine faglige kompetencer og vejledningskompetencer. En anden

skoleleder giver ligeledes udtryk for, at sprogfagsvejlederen faktisk har et meget stort ansvar på mandat fra skoleledelsen, som stoler på, at vedkommende kan varetage ansvaret.

Undervejs i projektet er vejlederne blevet opfordret til, bl.a. på anbefaling fra skoleledere, at kontakte andre vejledere på deres skole, nogle gange er det ligefrem blevet foranlediget af skolelederne, for at sparre om rollen som vejleder (se også netværksafsnittet). Det kan være fordelagtigt at blive bevidst om, at de udfordringer, man selv kæmper med, er genkendelige for andre. De er også blevet opfordret til at holde fast i de kollegaer, som er særligt interesserede i at udvikle og afprøve nye ting i deres undervisning, i erkendelse af, at det kan tage tid at få alle med i en udviklingsproces. Der er generelt blandt vejlederne en bevidsthed om, at der er mange måder at fungere som vejleder på, og at det måske i første omgang især handler om at få gjort det synligt for kollegaerne, hvad de som vejledere kan bidrage med. Derudover har vejlederne mange gange undervejs, fx på netværksmøderne, påpeget, at der kun sker meget lidt, hvis skoleledelsen ikke bakker op om deres nye sprogfagsvejleder. Det skal her understreges, at de i projektet uddannede vejledere kun har været i gang i cirka seks måneder, og derfor bør man genbesøge, hvilke opgaver og funktioner de varetager på længere sigt.

Fremmedsproglærerne i projektet er også blevet spurgt om, hvordan de bruger sprogfagsvejlederen, og deres svar afspejler i høj grad vejledernes oplevelser, samtidig med at de også peger på nogle generelle problemstillinger ift. vejledning og PLC. En lærer fortæller fx, at det er uklart, hvad ledelsen egentlig vil med vejledere generelt, og at vedkommendes skole her har en udfordring. Samme lærer peger også på, at netop fordi skolen har mange vejledere, har en ny vejleder ikke nødvendigvis betydet ekstra fokus på området. Omvendt er der flere af lærerne der oplever, at netop tilkomsten af en sprogfagsvejleder har øget fokuset på sprogundervisningen til gavn for både lærere og elever, og de ser vejlederen som en stor resurse. Over halvdelen af lærerne angiver i slutevalueringen af de fagdidaktiske forløb, hvor der også blev stillet mere generelle spørgsmål om projektet, at sprogfagsvejlederen bruges primært til faglig sparring, mens en tredjedel bruger vejlederen til henholdsvis vejledning og som hjælp til at finde materialer. Ca. 10 % bruger ikke vejlederen.

Ud over selve det at blive og fungere som vejleder har uddannelsen og deltagelse i projektet for mange af vejlederne også medført en ændring i deres egen undervisningspraksis. De beretter om et større udbytte for eleverne på grund af større didaktisk fokus, og at den nye eller opdaterede viden om fremmedsprogsdidaktik sammen med erfaringer om samarbejde med kollegaer ikke kun har styrket deres undervisning, men også gjort dem endnu mere motiverede for at arbejde videre med at lave en endnu bedre fremmedsprogsundervisning.

Fagdidaktisk kompetenceløft til fremmedsproglærerne på de deltagende skoler

For at sikre, at alle fremmedsproglærere i projektet blev opdateret på den nyeste viden inden for fremmedsprogsdidaktik, og for at give et vidensgrundlag at arbejde ud fra i læringsfællesskaberne, deltog fremmedsproglærerne på de deltagende skoler i fem fagdidaktiske forløb, som blev afholdt i den enkelte kommune på tværs af de deltagende skoler. Det var intentionen, at lærerne skulle deltage i alle fem forløb, og at alle skolens sproglærere skulle deltage. Forløbene blev udviklet og undervist af undervisere fra læreruddannelserne på UC Syd, VIA og KP.

De fagdidaktiske forløb var i store træk en kondensering af sprogfagsvejlederuddannelsen, idet indholdet i forløbene havde en tæt kobling til uddannelsens faglige elementer. Dermed blev de kommende sprogfagsvejledere klædt på til at understøtte og sparre med lærerkollegerne, selvom de ikke var færdiguddannede som vejledere. Fremmedsproglærerne opnåede viden inden for nyere fremmedsprogsdidaktik og blev i forløbene understøttet i, hvordan de i læringsfællesskaberne kunne omsætte denne viden til konkret praksis, bl.a. gennem udvikling af undervisningsforløb (se mere i næste afsnit).

Der var fem forløb i alt med følgende emner:

- flersprogethed
- ordforrådstilegnelse
- mundtlighed
- funktionel grammatik
- interkulturel kommunikativ kompetence

Resultater og erfaringer

I alt blev ca. 300 lærere gennem deltagelse i de fem fagdidaktiske forløb opdateret på central fremmedsprogsdidaktisk viden. De kommende vejledere deltog også i forløbene, idet de som tovholdere for læringsfællesskaberne skulle være i stand til at facilitere udviklingen af undervisningsaktiviteter på baggrund af viden fra de fagdidaktiske forløb.

Der var generelt stor tilfredshed med forløbenes faglige indhold og udbytte. Forløbene om ordforråd og mundtlighed var for mange af deltagerne forholdsvis genkendelige i deres indhold, mens forløbene om flersprogethed, funktionel grammatik og interkulturel kommunikativ kompetence gav nye indsigter. En lærer fremhævede, at forløbene på sin vis bekræftede det, vedkommende allerede gjorde i sin undervisning. Der var også nogle af de mere nyuddannede lærere, der påpegede, at de i forvejen var opdaterede på de fem

emner via deres læreruddannelse. Det giver anledning til at være opmærksom på, hvordan sprogfagsvejlederen og skoleledelsen kan trække på nyuddannede lærere, som kommer med en opdateret fagdidaktisk viden, i skolernes udviklingsarbejde. Også selvom - eller måske især derfor – forskning viser, at det kan være svært for nyuddannede at få lov at bruge deres nyerhvervede viden til at ændre noget på deres nye arbejdsplads.

De fagdidaktiske forløb blev ligesom sprogfagsvejlederuddannelsen indledt med emnet flersprogethed. Det var for mange af lærerne lidt af en øjenåbner – ligesom emnet havde været for de kommende vejledere på det første modul. Det var ikke tilfældigt, at både uddannelsen og de fagdidaktiske forløb blev indledt med dette emne, da en flersproget tilgang kan siges at hænge tæt sammen projektets mål om at styrke sammenhængen i og mellem sprogfagene. Her kan en flersproget tilgang bidrage til et mere fælles blik på sprogfagene. En skoleleder fortæller, hvordan skolen qua projektet er ved at lære at se flersprogethed som en resurse i stedet for et problem, og hvordan man har gjort det, at skolens elever faktisk kender rigtig mange sprog, mere synligt:

Så forsøger man ligesom på forskellige måder at få det [flersprogethed] vendt til en styrke. Hele skolen er også plastret til med alle mulige sprog. Der, hvor pedellen bor, står der "Hausmeister" på døren (...) På toiletterne hænger der små jokes på tysk og engelsk. Ja, der er faktisk også nogle på fransk, men dem er der ikke så mange, der fanger, selvfølgelig.

Der var en direkte forbindelse mellem det forestående udviklingsarbejde i læringsfællesskaberne (se næste afsnit) og det at forløbene ikke var rettet mod specifikke sprogfag, men gik mere tværsprogligt til værks ud fra en antagelse om, at langt de fleste fremmedsprogdidaktiske greb og tilgange er de samme uanset sprogfag. Det understregede desuden den fællessproglige tilgang i projektet. Som en skoleleder kommenterede:

Og så har det været fantastisk – synes jeg – at se, hvordan det ikke er det enkelte fag, der er vigtigt, men at det er sproget, der er vigtigt.

Det fælles vidensgrundlag, som blev etableret gennem de fagdidaktiske forløb, resulterede også i en oplevelse blandt lærerne af at have et fælles sprog at tale om fremmedsprogdidaktisk udvikling med, hvilket er blevet positivt fremhævet flere gange af forskellige aktører

i løbet af projektet. Ligeledes har mange af vejlederne udtrykt, at det, at deres uddannelse var en del af et større kompetenceudviklende koncept, fik dem til at føle sig mindre alene. Det blev også for flere mere legitimt at være tovholder for læringsfællesskaberne, når de ikke var de eneste, der gennemgik et fagligt kompetenceløft.

Det var derfor også projektets intention, at alle fremmedsproglærerne på de deltagende skoler skulle deltage i alle fem forløb. Det var dog ikke altid muligt at sikre en sådan stabil og kontinuerlig deltagelse. Nogle gange prioriterede skoleledelsen ikke, at alle fremmedsproglærerne kunne deltage, andre gange handlede det om sygdom og om jobskifte. Den lidt svingende deltagelse i de fagdidaktiske forløb havde konsekvenser for etablering og gennemførelse af læringsfællesskaberne. Fra projektets side kunne man – udover at man allerede støttede lærernes deltagelse med frikøb finansieret af NCFE – have gjort mere i den indledende fase af projektet for at tydeliggøre denne intention for skolelederne. Med undtagelse af en enkelt kommune foregik forløbene om eftermiddagen, hvilket også i nogen grad kan forklare den lidt svingende deltagelse. Det ville uden tvivl have virket som en større prioritet, hvis forløbene var blevet lagt om formiddagen. Omkostningen havde dog været større for skolerne, og faktisk angiver et stort flertal af lærerne i slutevalueringen, at de oplevede, at det var en prioritet fra ledelsen, at de deltog i de fagdidaktiske forløb og efterfølgende læringsfællesskaber. Ligeledes tyder det på, at tilslutningen til de fagdidaktiske forløb steg i løbet af projektet: Næsten 70 % af dem, der deltog i det femte og sidste forløb, havde også deltaget i det første, og 92 % af dem havde deltaget i forløb nummer fire.

Indholdsmæssigt blev de fagdidaktiske forløb som nævnt evalueret positivt af lærerne, men der er noget der tyder på, at man fra projektets side skulle have gjort det endnu mere klart, hvad formålet med forløbene var: Mange af lærerne kommenterede i evalueringerne, at de gerne ville have haft noget mere konkret materiale og færdige aktiviteter til at tage med hjem og bruge direkte i undervisningen. Det er en velkendt problemstilling i kompetenceudvikling af lærere: Der skal gerne være noget, som man kan bruge direkte i sin egen praksis – især i en presset skolehverdag. Underviserne på forløbene, de kommunale tovholdere og projektledelsen forsøgte undervejs at tydeliggøre sammenhængen mellem forløbene og de efterfølgende læringsfællesskaber, så det stod klarere frem for lærerne, at forløbene ikke var tænkt som traditionelle kurser, men som en række startskud på det udviklingsarbejde, som projektet gerne skulle indbefatte, på de deltagende skoler. Derfor skal forløbene også ses i tæt sammenhæng med læringsfællesskaberne, som beskrives i det næste afsnit.

Etablering af tværsproglige læringsfællesskaber på de deltagende skoler

Læringsfællesskaber blev i dette projekt defineret som faglige fællesskaber, hvor skolens fremmedsproglærere deltog på tværs af sprog og årgange for at videreudvikle undervisningen. Formålet med læringsfællesskaberne var knyttet tæt til projektets formål: at styrke sammenhængen mellem sprogfagene og den fagdidaktiske kultur på skolerne og dermed elevernes oplevelse af sammenhæng og progression i sprogfagene. Læringsfællesskaberne skulle derfor fungere som et forum for udvikling af konkrete arbejdsmetoder og undervisningsforløb til konkret, praksisnær implementering af den viden, som lærerne havde tilegnet sig på de fagdidaktiske forløb. Deltagelse i læringsfællesskaberne havde også til formål at styrke lærernes viden om og forståelse for de didaktiske og indholdsmæssige samspil mellem sprogfagene samt skabe mere samarbejde lærerne imellem på tværs af sprog og på tværs af årgange. Endelig skulle de gøre lærerne i stand til bedre at inddrage en flersproget tilgang i deres undervisning og herigennem også anerkende elevernes sproglige ressourcer.

Mens skoleledelsen understøttede læringsfællesskaberne i forhold til tid, struktur og logistik, var den kommende vejleder tovholder for arbejdet i læringsfællesskabet og skulle bl.a. sørge for, at der blev udviklet og afprøvet nye undervisningsaktiviteter, som oftest var task-baserede, på baggrund af de fagdidaktiske forløb. Lærernes rolle var på baggrund af deres aktive deltagelse i læringsfællesskaberne og de fagdidaktiske forløb at bringe nye ideer og viden ind i deres undervisning. Læringsfællesskaberne blev gennemført som møder umiddelbart efter hvert af de fem fagdidaktiske forløb. Det var op til den enkelte skole selv at afsætte tid og planlægge møderne.

Resultater og erfaringer

Etablering af læringsfællesskaberne

Læringsfællesskaber blev etableret på stort set alle de deltagende skoler, og på tværs af de forskellige deltagergrupper i projektet ses læringsfællesskaberne som en vigtig vej til samarbejdet om praksisudvikling. Det var intentionen, at alle fremmedsproglærerne på de deltagende skoler skulle deltage i læringsfællesskabet – ligesom de skulle deltage i de fem fagdidaktiske forløb. Også med læringsfællesskaberne var det dog til tider vanskeligt for projektet og for den kommende vejleder at få skoleleder og kollegaer til at prioritere deltagelse.

Projektledelsen valgte at håndtere denne udfordring sammen med den svingende deltagelse i de fagdidaktiske forløb ved sammen med de kommunale konsulenter at sikre mere information til skoleledelserne og til lærerne om projektets formål og mål. Der blev

arrangeret online orienteringsmøder med skolelederne, hvor der også blev lagt vægt på at få skolelederne til at give feedback og input til projektet. Det blev understreget, at der ikke var en fast skabelon for læringsfællesskabet, men at det vigtigste var at få sproglærerne sat sammen på tværs af fag og årgange og få dem sat i gang med at drøfte indhold fra de fagdidaktiske forløb med henblik på implementering i egen undervisning.

Det skal her understreges, at for mange skoler var det noget nyt at skulle arbejde på tværs af sprogfagene, og der skulle både gøres op med vanetænkning og ske ændringer af eksisterende samarbejdskulturer. Derfor, og for at klæde de kommende vejledere på til tovholderrollen, introducerede projektledelsen i samarbejde med den kommunale konsulent på et kommunalt netværksmøde projektets definition af læringsfællesskab samt retningslinjer for, hvordan man kan arbejde i et læringsfællesskab. Det skete med udgangspunkt i astras* arbejde med læringsfællesskaber⁴, som netop beskriver læringsfællesskabet som en måde at strukturere samarbejde mellem lærere på, og med inspiration fra Lise Tingleff Nielsens *Skoleudvikling – en praksisbaseret tilgang*⁵.

De kommende vejledere blev introduceret til tre forskellige samarbejdskulturer og til, hvordan de alle er nødvendige for arbejdet i et læringsfællesskab⁶. *Funktionalitetskulturen* har fokus på praktisk planlægning og koordinering, og denne kultur er fremherskende i de fleste faggrupper. En anden fremherskende kultur i mange faggrupper er *familiekulturen*. Her er der fokus på det uformelle og kollegiale, på det hyggelige samarbejde. De to første former er afgørende for, at den tredje og sidste samarbejdskultur *udviklings- og læringskultur* kan træde frem. Denne kultur er langt den vanskeligste at etablere og forankre, men det er denne kultur, der så at sige skaber et læringsfællesskab. Projektets udfordring – og måske en generel udfordring for at implementere ny viden – har været, hvordan dette gøres – hvordan skaber man som skole og kommune de bedste forudsætninger for en udviklings- og læringskultur?

En afgørende erfaring fra projektet har været, hvor vigtigt det er i det hele taget, at lærerne mødes og får talt sammen om deres praksis. Man har selvfølgelig mødtes før, men det har ofte været inden for samme fag eller inden for en bestemt årgang, fx en faggruppe for engelsklærerne i udskoling. Med læringsfællesskaberne var intentionen at få igangsat refleksioner og samtaler baseret på opdateret fagdidaktisk viden på tværs af sprogfagene og årgange. Til dette formål blev de kommende vejledere på det første netværksmøde introduceret til aktiviteten *Bør/Gør*, som baserer sig på lærerkognition, og som de blev opfordret til at anvende på det første møde i læringsfællesskabet. Aktiviteten går ud på, at

4. Se <https://astra.dk/naturvidenskabskoordinatorer-pa-gymnasier/materialer/laeringsfaellesskaber-pa-de-gymnasiale-uddannelser/>

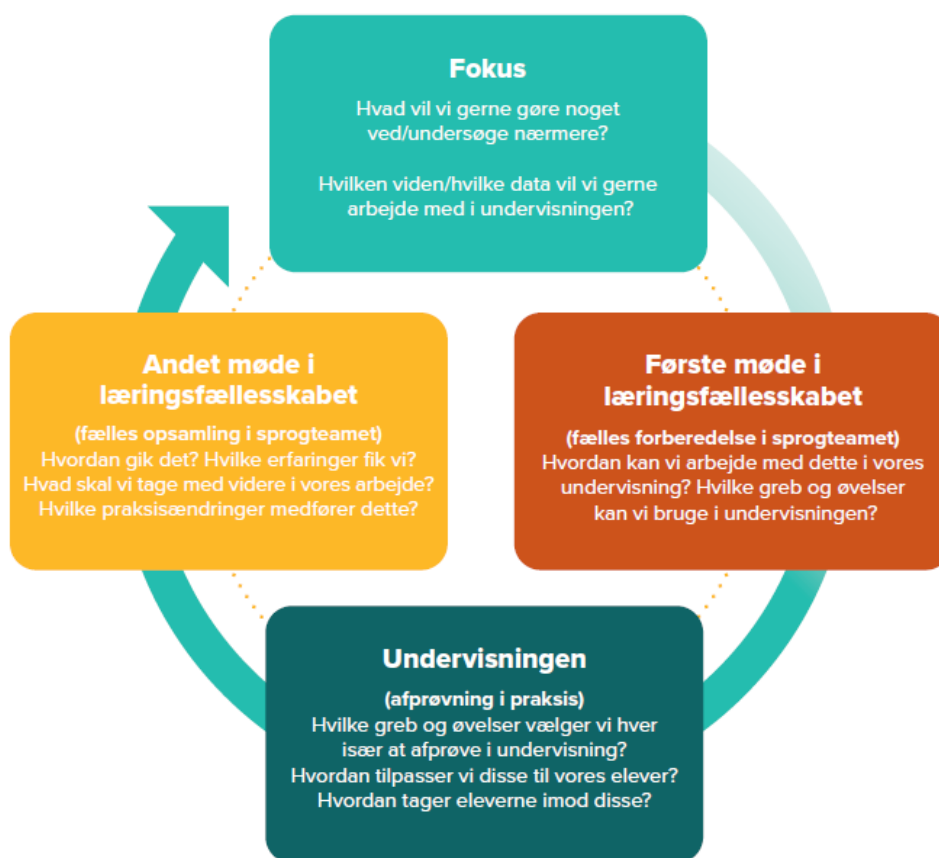
5. Udgivet på forlaget Dafolo i 2022.

6. Baseret på vidensnotatet *Fra teamsamarbejde til læringsfællesskabskrevet* af Ane Qvortrup og Hanne Fie Rasmussen, 2020: https://astra.dk/wp-content/uploads/2022/03/gymnasienetvaerk_vidensnotat.pdf

lærere skal reflektere over, 1) hvad de gør, som de også bør gøre, 2) hvad de gør, som de ikke bør gøre, 3) hvad de ikke gør, som de bør gøre, og 4) hvad de ikke gør, som de heller ikke bør gøre. Bagefter skal de dele deres refleksioner med kollegaer. Denne aktivitet tvinger lærerne til at tage stilling til egen praksis samtidig med, at de får et indblik i andres praksis.

Baseret på erfaringerne fra læringsfællesskaberne i projektet samt på litteraturen om læringsfællesskaber udviklede projektledelsen Læringsfællesskabscirklen, som beskriver, hvordan man kan arbejde i et læringsfællesskab. Den lægger vægt på, at der er et fokus i arbejdet, det kan fx en problemstilling, som man gerne vil løse, og her inddrager man relevant viden om problemstillingen fx via et kursus (den første firkant i cirklen). Men der lægges også vægt på, at lærerne arbejder med problemstillingen i egen undervisning (den tredje firkant i cirklen), og at erfaringerne herfra deles i læringsfællesskabet.

Læringsfællesskabscirklen

Figur 3. Læringsfællesskabscirklen.

Læringsfællesskaberne som en vej til samarbejde og sammenhæng

Erfaringerne fra projektet viser, at det er krævende og udfordrende at skabe et nyt rum for fagdidaktisk udviklingssamarbejde på tværs af sprogfag, at det tager tid, at det kan være vanskeligt at få alle med, og at det kræver kontinuerlig logistisk understøttelse og prioritering fra skoleledelsen. Det afgørende spørgsmål er så, om det er lykkedes projektet at skabe en *udviklings- og læringskultur* og øge samarbejdet mellem sproglærerne og dermed være på vej til at skabe større sammenhæng. Slutevalueringen af læringsfællesskaberne viser klart, at det er lykkedes i projektet at bevæge sig fra en funktionalitetskultur til udviklings- og læringskultur. Flere af lærerne beretter, at de før primært brugte fagmøder på bogindkøb og andre praktiske spørgsmål, men at nu handler deres møder i læringsfællesskabet om deres undervisning og hvordan denne kan udvikles. Det er en udvikling, de er glade for.

Slutevalueringen viser desuden, at lærerne oplever større samarbejde og vidensdeling mellem kollegaerne, og at de i høj grad værdsætter dette samarbejde. De angiver desuden, at de har fået større indsigt i hinandens praksis, og i, hvordan sprogfagene kan arbejde sammen. For langt de fleste lærere gælder det, at de oplever, at arbejdet i læringsfællesskabet og det øgede fokus på sprogfagene, som projektet har medført, har haft en meget positiv virkning på skolens sprogundervisning som helhed og på deres egen arbejdsglæde. Mange af lærerne mener også at kunne se, at det øgede samarbejde har en positiv afsmitning på eleverne, idet ligheder og forbindelser mellem sprogfagene er blevet tydeligere for eleverne. Mere konkret viser slutevalueringen, at over halvdelen af lærerne angiver, at de via læringsfællesskaberne i stort omfang har udarbejdet og drøftet konkrete undervisningsaktiviteter i samarbejde med kollegaer og fået inspiration fra kollegaer til konkrete undervisningsaktiviteter. En lærer fortæller:

Altså der [læringsfællesskabet] har vi blandt andet drøftet ting. Vi har nogle gange prøvet at lave nogle små prøvehandlinger, og vi har taget nogle øvelser og nogle ting og sagt, 'Prøv lige at komme med et eksempel på, hvordan det virkede nede hos dig.'

En anden lærer peger på, at sparring mellem sproglærerne gør, at de samme aktiviteter bruges i de forskellige sprogfag, hvilket gør det mere genkendeligt for eleverne. Det er dog især med kollegaer fra eget sprogfag, at lærerne angiver, at de har samarbejdet, mens 95 % af dem i noget omfang har samarbejdet om disse aktiviteter med kollegaer fra andre sprogfag. Udviklingsarbejdet i læringsfællesskaberne har også givet et stort flertal af

lærerne en større indsigt i deres elevers læring og haft en positiv virkning på eleverne ifølge deres lærere: Næsten 75 % har i noget omfang oplevet, at deres elever er mere motiverede af de nye, ofte task-baserede, aktiviteter.

Som det også var tilfældet med de fagdidaktiske forløb, steg tilslutningen til læringsfællesskaberne markant i løbet af projektet. Ifølge evalueringen af det sidste forløb havde alle respondenter på nær to, som var nyansatte, deltaget i læringsfællesskabsmøder på deres skole. Til sammenligning havde lidt over 10 % ikke deltaget i skolens læringsfællesskab efter det tredje fagdidaktiske forløb ifølge den evaluering, der blev foretaget på daværende tidspunkt.

Til trods for at der var nogle udfordringer med at få etableret læringsfællesskaberne ude på skolerne, er det projektledelsens indtryk fra evalueringsarbejdet, at skolelederne faktisk slutter op omkring ideen med at samle sproglærerne på tværs af sprogfag og årgange og sætte fokus på udviklingssamarbejde. Skolelederne giver da også udtryk for, at de har indtryk af, at:

- deres fremmedsproglærere erfaringsudveksler mere med hinanden, efter skolen er kommet med i projektet
- de fagdidaktiske forløb og læringsfællesskaberne har styrket fremmedsproglærernes faglighed
- samarbejdet i læringsfællesskabet har styrket skolens fremmedsprogsundervisning
- fremmedsproglærerne i højere grad end før projektet samarbejder på tværs af sprogfag
- fremmedsproglærerne i højere grad end før projektet samarbejder på tværs af sprogfag og andre fag (tværfagligt).

Flere af skolelederne prioriterede også undervejs at deltage i et eller flere møder i læringsfællesskaberne. Det er tydeligt, at på de skoler, hvor ledelsen prioriterede at deltage helt eller delvist i et fagdidaktisk forløb og/eller i et efterfølgende læringsfællesskab, havde man større succes med at implementere læringsfællesskabet og mindst lige så vigtigt med at få den kommende vejleder ind i rollen som tovholder for læringsfællesskaberne. Det understreger, hvor vigtigt ledelsens prioritering af en indsats er for de deltagende lærere.

En skoleleder understreger, at læringsfællesskabstanken i forvejen er fremherskende på skolen, og at projektet derfor passede godt ind i det, de allerede gør. Samme skoleleder pointerer, at de fagdidaktiske forløb gav godt afsæt for arbejdet i læringsfællesskabet. Vedkommende påpeger dog også, at det er en logistisk udfordring at samle lærerne, og at lærerne nogle gange også kunne være tøvende over for at skulle samarbejde med kollegaer, de ikke var vant til at arbejde sammen med. En anden skoleleder anfører, at

de på vedkommendes skole bør og vil prioritere videreførelsen af læringsfællesskabet, så sprogfagsvejlederen ikke står alene med dette ansvar. Samme skoleleder overvejer antallet af møder i læringsfællesskabet, mest fordi lærerne presser sprogfagsvejlederen til ”at skruer lidt ned”. Der virker til fortsat at være udfordringer, når det gælder tid og rammer for læringsfællesskaberne, også selvom skolelederne anerkender værdien af dem.

Sprogfagsvejlederne rapporterer i tråd med ovenstående, at der trods især begynder-vanskeligheder blev udviklet og afprøvet aktiviteter på baggrund af de fagdidaktiske forløb i deres læringsfællesskab, og erfaringerne fra disse afprøvninger blev drøftet i fællesskab. Det har også ifølge vejlederne ledt til større indsigt i samarbejdsmuligheder for sprogfagene. Endelig fortæller flere sprogfagsvejledere, at deres kollegaer både undervejs og efter projektets afslutning har efterspurgt læringsfællesskabsmøder såvel som flere fagdidaktiske forløb.

Etablering af netværk for sprogfagsvejlederne i hver af de fem kommuner

For at sikre understøttelse af vejledernes arbejde lokalt på skolerne og sammenhæng i kommunens indsats på området blev der i hver af de fem kommuner etableret et netværk for kommunens kommende sprogfagsvejledere ledet af den kommunale tovholder/skolekonsulent. Netværket fungerede som et forum for vidensdeling, erfaringsudveksling og kollegial sparring og var på den måde en understøttende og fagligt rådgivende organ.

I løbet af projektet mødtes netværket to gange årligt, og møderne blev faciliteret af den kommunale tovholder i tæt samarbejde med projektledelsen. Skolelederne på de involverede skoler blev inviteret med til et af møderne i netværket for at kvalificere processen på den enkelte skole.

Det overordnede indhold af netværksmøderne var:

- Kendskab til hinandens kontekster
- Kendskab til kommunens arbejde på fremmedsprogsområdet
- Indledende faser af etablering af de faglige læringsfællesskaber, fx introduktion til forskellige teorier om læringsfællesskaber
- Sparring og erfaringsudveksling i forbindelse med etablering og facilitering af de faglige læringsfællesskaber på skolerne
- Brobygning til ungdomsuddannelserne
- Samarbejde ang. etablering af forpligtende rammer for fremmedsprogsområdet på den enkelte skole.

Resultater og erfaringer

Deltagelse i de kommunale netværk har for sprogfagsvejlederne været et forankrende element i deres vej mod at blive vejledere. De giver udtryk for, at deres netværksdeltagelse har givet dem et stort udbytte, fordi det har givet dem mulighed for at sparre med de andre sprogfagsvejledere i kommunen og med den kommunale konsulent om rollen som vejleder, herunder etablering og implementering af læringsfællesskaberne og samarbejde med skoleledelse og kommuner.

Netværksmøderne indeholdt fagligt input, men var også et forum, hvor vejlederne fortalte åbent om deres oplevelser med ledelse og kollegaer, og hvor deltagerne sammen med den kommunale konsulent og projektledelsen kunne tale sig frem til mulige løsninger fx på oplevelsen af manglende opbakning på skolen. Her var det ofte tydeligt, at den kommunale konsulent kunne gå ind i problemstillingerne med et såkaldt helikopterperspektiv, fordi vedkommende også havde indsigt i de forskellige problemstillinger fra skoleledelsens perspektiv. I samme tråd påpeger en af vejlederne, at netværket også kan ses som en støtte til ”at skubbe på hos ledelsen.” Vejlederne var som oftest meget glade for samarbejdet med den kommunale konsulent, og det var især tydeligt i de to kommuner, hvor konsulenten også tog uddannelsen som vejleder, at der var en tæt kontakt mellem konsulenten og vejlederne, både på et praktisk plan (transport til og fra uddannelsesinternaterne, indkøb af bøger) og på et fagligt plan (sparring om uddannelsens indhold).

Et typisk møde startede med en ”siden sidst-runde”, hvor alle deltagere fik mulighed for at fortælle om, hvad der rørte sig på deres skole, og hvordan det gik med henholdsvis uddannelsen og implementeringen af sprogfagsvejlederrollen. Den kommunale konsulent havde ofte et punkt om kommunens arbejde og aktiviteter inden for området, det kunne fx være Erasmus Plus-projekter eller udvekslingsaftaler. Møderne indeholdt som oftest også en slags evaluering af selve netværket: hvad fik vejlederne ud af at være med, og hvad ønskede de sig af netværket? Projektledelsen deltog i alle netværksmøder, nogle gange med fagligt input, nogle gange med orienteringer om projektets fremdrift, og fik et meget stort udbytte af de drøftelser, der foregik på møderne, fordi det gav indblik i vejledernes konkrete praksis og den kontekst, de arbejder i. Det gav desuden også indblik i, hvordan man kommunalt arbejder. På et af de første møder var en vejleder fra et andet fagområde inviteret ind for at fortælle om sit arbejde og om, hvordan vedkommende havde fundet ind i rollen som vejleder. Det var tydeligt, at det gav stof til eftertanke hos de kommende vejledere, og det blev tydeligere for dem, at det er en krævende rolle, som det tager tid at komme ind i. På det sidste netværksmøde i projektet var vejledernes skoleledelser inviteret med for at drøfte forankring.

Netværkene fortsætter efter projekter på forskellige måder i de fem kommuner. Dette uddybes i rapportens anden del om forankring.

Del 2: Forankring

Anbefalingerne fra projektet

På baggrund af projektets fire kompetenceudviklende aktiviteter blev der i projektets sidste år udviklet fem anbefalinger med tilhørende redskaber og anvisninger, eksempler og inspiration fra praksis. Der indgår også opmærksomhedspunkter hvor relevant. De fem anbefalinger omhandler:

- Sprogfagsvejleder
- Læringsfællesskab
- Fremmedsprogsdidaktisk opkvalificering
- Kommunal sprogfagskoordinator
- Netværk for sprogfagsvejleder

Anbefalingerne, som kan tilgås via NCFF's hjemmeside (<https://ncff.dk/fff/bedre-fremmedsprogsundervisning>), er udarbejdet med udgangspunkt i eleverne, den egentlige målgruppe for projektet, med spørgsmålet ”Hvordan sikrer vi den bedst mulige fremmedsprogsundervisning?” for øje. I udarbejdelse deltog to sprogfagsvejledere, de fem kommunale tovholdere, to skoleledere, en fremmedsproglærer og tre undervisere fra læreruddannelsen.

På den ene side afspejler anbefalingerne det koncept, som projektet har udviklet og afprøvet, på den anden side er der lagt vægt på, at anbefalingerne kan tilpasses den lokale kontekst efter behov. Dvs. at man som skole og kommune kan vælge at arbejde med hele konceptet eller dele af det. Det vigtigste er at have fokus på fremmedsprogsdidaktisk udvikling, at samarbejde på tværs af sprog og klassetrin, og at have en organisering, som muliggør dette – og ikke mindst at have ledelsesopbakning.

Anbefalingerne og de tilhørende redskaber mv. er naturligvis udarbejdet med det formål at udbrede projektets resultater, men det er også hensigten, at de skal kunne bruges af projektets deltagere i forbindelse med det videre arbejde med at styrke fremmedsprogsområdet på skolen og i kommunen (se næste afsnit).

Som en slags overordnet ramme for de fem anbefalinger – og naturligvis på baggrund af projektets resultater – peger projektet på, at et stærkt samarbejde mellem skoleledelse og kommunal forvaltning også indenfor fremmedsprogsområdet er afgørende for at løfte og videreudvikle fremmedsprogfagene i grundskolen for derigennem at skabe en endnu bedre fremmedsprogundervisning for eleverne. Kommune og skolelederkredse bør i samråd med skolernes sprogfagsvejledere og fremmedsproglærere træffe beslutning om, hvordan man vil sikre en fortsat udvikling af fremmedsprogfagene på kommunens skoler. Denne beslutning bør genbesøges årligt.

Da anbefalingerne først blev offentliggjort i forbindelse med projektets afslutningskonference i december 2023, er der endnu ingen konkrete erfaringer med at anvende dem. Men i det omfang som NCFE har formidlet anbefalingerne til interesserede aktører, hvilket også indbefatter gymnasier, er der blevet taget positivt imod dem, og de udgør en væsentlig del af NCFE's fremtidige rådgivning inden for det strategiske arbejde med fremmedsprog. Skoler og kommuner arbejder strategisk med fremmedsprog ved at arbejde koordineret, systematisk og sammenhængende med udvikling af fremmedsprogsområdet, bl.a. ved at have en sprogfagsvejleder og samle sproglærerne i læringsfællesskaber. Strategisk arbejde med fremmedsprog sikrer et stærkt fremmedsprogslært miljø, som igen sikrer:

- En endnu bedre fremmedsprogundervisning, hvor eleverne tydeligt oplever sammenhæng og progression og dermed opnår stærke fremmedsprogskompetencer
- Et stærkt fremmedsprogsmiljø på skolen, som bidrager til fastholdelse af – og dermed kontinuitet – fremmedsproglærerne og rekruttering af nye kræfter

Forpligtende rammer – det videre arbejde

Man kan med rette hævde, at med anbefalingerne som beskrevet ovenfor tog projektet på sin vis stilling til, om det afprøvede koncept opfylder projektets overordnede målsætninger (se indledningen), idet de i høj grad afspejler konceptets forskellige elementer/aktiviteter. Men som anbefalingerne også understreger, er det ikke nødvendigvis meningen, at man som skole eller kommune skal udrulle hele konceptet. Det er hensigten med denne rapport at give et indblik i både gevinsterne og udfordringerne dels ved de forskellige komponenter og dels, naturligvis, ved at tilgå konceptet som en helhed. Derfor lægges der i denne rapport særlig vægt på de erfaringer, de forskellige deltagergrupper har gjort sig med konceptet.

I det følgende beskrives de forpligtende rammer⁷ for fremmedsprogsområdet på den enkelte skole og i de fem kommuner, som projektet har resulteret i. Forpligtende rammer forstås her som en forankring af projektets aktiviteter eller som det videre arbejde med fremmedsprogsområdet. Det er ikke alle projekter eller for den sags skyld delelementer i et projekt, der nødvendigvis skal fortsætte og forankres, men det er tydeligt ud fra nedenstående, at projektet har inspireret til et videre arbejde med området i den enkelte kommune.

I **Bornholms Regionskommune** har Center for Skole besluttet på baggrund af anbefalingerne og erfaringerne fra deres deltagelse i projektet at fortsætte en indsats på fremmedsprogsområdet ved:

- Etablering af et fælleskommunalt læringsfællesskab kaldet ”sprognetværk” for fremmedsproglærere fra kommunens folkeskoler. Udover at der er opbakning til netværket fra skolelederkredsen, understøttes det af en CFU-konsulent, som indkalder til møderne og bidrager fagligt
- Etablering af et tovholdernetværk med én lærer fra hver skole, som bidrager med en tovholder til det fælleskommunale læringsfællesskab
- Opbakning fra centerledelsen til udvikling af en Sproglærerens dag
- Skolekonsulent med overordnet koordinerende funktion tilknyttet tovholdergruppen

Der planlægges med tre tovholdermøder i løbet af skoleåret, hvor tovholderne skal drøfte:

- Forslag til centerledelsen om fortsat udvikling af fremmedsprogsområdet
- Indhold på møderne i sprognetværket (det fælleskommunale læringsfællesskab)
- Sprogdag i foråret 2025
- Samarbejde med naturfagslærerne om naturfagsugen i uge 39
- Udkast til Sproglærerens dag
- Eventuel fælles ansøgning til nordisk skole/Erasmus med henblik på kompetenceudvikling.

Tovholdernetværket mødes første gang i foråret 2024. Sprognetværket mødes første gang i efteråret 2024.

7. Afsnittet er baseret på, hvad de fem kommunale tovholdere har meldt ind af planlagte forankrende aktiviteter på baggrund af anbefalingerne og erfaringer fra projektet på skolerne og i kommunerne.

Derudover har en privatskole på Bornholm, som har ansat en sprogfagsvejleder uddannet i projektet, netop modtaget en bevilling fra NCCFF til et mindre udviklingsprojekt om, hvordan sprogfagsvejlederen kan understøtte et tværfagligt samarbejde mellem sproglærere og lærere i hjemkundskab.

I **Københavns Kommune** (Område Nørrebro/Bispebjerg) fortsætter det kommunale netværk for sprogfagsvejledere. Repræsentanter fra de øvrige 12 skoler i området vil også blive inviteret ind i netværket. Kommunen vil desuden udbyde de fem fagdidaktiske forløb fra projektet til områdets skoler. Hvis der er tilslutning til det, vil man derefter udbyde de fem forløb til sproglærere fra kommunens øvrige skoler. Det er kommunens håb, at man gennem de fagdidaktiske forløb og udvidelse af det kommunale netværk vil skabe en interesse på kommunens øvrige skoler for sprogfagsvejlederuddannelsen med henblik på at få uddannet flere vejledere. På to af skolerne, der var med i projektet, fortsætter de fællesproglige læringsfællesskaber.

I **Ballerup Kommune** fortsætter læringsfællesskaberne på de skoler, der var med i projektet. Nogle steder i samme format som i projektet, andre steder omlægges det til fagtimer tre gange årligt for fremmedsproglærerne. En enkelt skole omlægger læringsfællesskaberne til 2 fagteamdage i skoleåret, hvor sproglærerne får undervisningsfri for at mødes en hel dag. På disse fagteamdage, er der også mulighed for workshops med relevante emner inden for sprogfagene. Fælles for alle skolerne, at man fortsat har fokus på udvikling af fremmedsprogsområdet, og at der sættes rammer for og tid af til at drøfte fremmedsprogsdidaktiske emner med henblik på at sikre en kommunikativ og funktionel tilgang til sprogfagene. Der har allerede været gode erfaringer med at dykke med i Fælles Mål for sprogfagene, og lærerne er fortsat optaget af, hvordan der kan arbejdes videre ud fra den viden, de nu har fået gennem de fagdidaktiske forløb i projektet.

Det kommunale netværk for sprogfagsvejledere fortsætter med at mødes fire gange i løbet af skoleåret. På møderne drøftes og arbejdes der med skolernes videre udvikling af fremmedsprogsområdet på baggrund af anbefalingerne og projektets erfaringer. Der er bl.a. fokus på sprogfagsvejlederens funktion og på udarbejdelse af lokale fremmedsprogsstrategier. Ud over at der arbejdes videre med forankring af projektet, er der i netværket fokus på ny viden inden for området. Det er bl.a. et ønske at få mere viden om kunstig intelligens og om CLIL. Interesserede fremmedsproglærere fra kommunens øvrige skoler inviteres til at deltage i netværket. Forvaltningen sørger for rammer, økonomi og koordinering af denne type arrangement.

I Ballerup kommune etablerede man undervejs i projektet et netværk for skolelederne fra de deltagende skoler, som mødtes tre gange om året med den kommunale tovholder for projektet for at følge op på projektets aktiviteter. Denne gruppe er interesseret i fortsat at mødes to gange om året for at sparre og vidensdele erfaringer og indsatser for sprogfagene. På det sidst afholdte møde drøftede man muligheder for fortsat at tænke læringsfælles-

skaber ind i skoleårets planlægning og reflekterede over læringsfællesskabernes formål og indhold, og hvordan vejlederne bruger tid og ressourcer på at vedligeholde møderne med relevant indhold for deres kollegaer fortsatte faglig opkvalificering. Disse drøftelser og refleksioner opleves som essentielle for den fortsatte forankring, da skolelederne holder hinanden op på, hvad der er vigtigt at holde fast i og have fokus på i forhold til fortsat videreudvikling af fremmedsprogsområdet på de enkelte skoler.

På baggrund af den viden og de erfaringer **Kolding Kommune** har fået med sig gennem deltagelse i projektet, vil der i skoleåret 2024/25 fortsat være et særligt fokus på udvikling af fremmedsprogsundervisningen på kommunens skoler og på arbejdet med fællessproglige læringsfællesskaber. Der bliver fra august 2024 oprettet et fælleskommunalt fremmedsprogs-PLF (professionelt læringsfællesskab), hvor alle kommunens skoler har mulighed for at sende en repræsentant. Netværket kommer i første omgang til at bestå af både uddannede sprogfagsvejledere og tovholdere for fremmedsprog og bliver faciliteret af den kommunale fremmedsprogs konsulent. Der er en forventning om, at flere skoler fremadrettet uddanner sprogfagsvejledere, og at skolernes deltagelse i det fælleskommunale fremmedsprogs-PLF på sigt bliver obligatorisk. Det fælleskommunale fremmedsprogs-PLF skal mødes 4 gange i løbet af skoleåret og skal fungere som et forum for videndeling og erfaringsudveksling, og skal medvirke til at kvalificere den pædagogiske praksis gennem bl.a. fælles refleksion.

Kolding kommune arbejder også på at:

- de fællessproglige læringsfællesskaber udbredes til flere af kommunens skoler
- skoler og fremmedsproglærere tilbydes forskellige kompetenceudviklingsforløb gennem hele skoleåret - både tysk, engelsk og fællessproglige forløb
- der oprettes særlige videndelings-/erfaringsudvekslingsseancer for alle interesserede fremmedsproglærere hen over året
- skolerne arbejder strategisk med udvikling af fremmedsprogsundervisning gennem aktionslæringsforløb, dette arbejde bliver understøttet af den kommunale konsulent
- skolerne tilbydes hjælp og sparring til arbejdet med udvikling af en lokal fremmedsprogsstrategi.

Derudover tilbyder den kommunale fællessamling udlån af materialer til fremmedsprogsundervisningen, der understøtter den nyeste forskning og viden indenfor fremmedsprog og didaktik.

I **Aalborg Kommune** fortsætter læringsfællesskaberne på de fire skoler, der var med i projektet. Der er forskel på, i hvor høj grad ledelsen bakker op om det fortsatte

arbejde i læringsfællesskaberne, men de fire sprogfagsvejledere fra Aalborg er engagerede og skubber på den fortsatte udvikling, ligesom de oplever høj grad af motivation blandt sprogkollegerne på alle skoler. Viden og materialer/øvelser, som blev formidlet på de fagdidaktiske forløb, bliver hyppigt henvist til og brugt på skolerne. Sproglærerne oplever, at de har fået et fælles sprog og arbejder i samme retning og nyder godt af det fælles didaktiske grundlag, som de sammen har fået på de fagdidaktiske forløb. For at motivere til og understøtte tværfagligheden og synergien mellem de forskellige sprogfag på kommunes øvrige skoler har Børn og Unge oprettet én samlet aula-gruppe, som sproglærerne kan søge frem og selv tilmelde sig. Gruppen erstatter de oprindelige engelsk-, tysk- og franskgrupper. I gruppen deles inspiration, aktiviteter (lokale, regionale og nationale) og konkrete materialer til brug i fremmedsprogsundervisningen. Pt. har gruppen 165 medlemmer.

Netværksmøderne mellem vejledere og kommunal konsulent fortsætter i foråret 2024 og ind i skoleåret 2024/2025 og er blevet udvidet med en engelskvejleder. Fokus på netværksmøderne er at planlægge gennemførelse af og indhold i næste skoleårs fagcaféer, hvor der vil blive tilbudt fremmedsprogsdidaktisk opkvalificering af kommunens øvrige sproglærere. Det bliver frivilligt og gratis at deltage i fagcaféerne, som bliver lagt sidst på dagen, så skolerne skal vikardække sproglærerne mindst muligt.

Konsulenter i Børn og Unge har i løbet af efteråret udarbejdet forskellige handleplaner for at sikre en systematisk og sammenhængende tilgang til arbejdet med fag/fagligheder under paraplyoverskriften *XXX i fællesskab* (rettet mod både dagtilbud og grundskoleområdet med afsæt i kommunens vision – *vi kan i fællesskab*). Handleplaner for matematik, naturfag og sprog & læsning er færdige og delt i kommunen, og man får udarbejdet en lignende handleplan for fremmedsprog i løbet af foråret 2024.

Endelig har Aalborg Kommune i februar 2024 modtaget en bevilling fra NCFE til et udviklingsprojekt om autentisk mundtlig kommunikation i sprogundervisningen. Projektets formål er at styrke elevernes mundtlige færdigheder i sprogundervisning og er rettet mod undervisere i engelsk og tysk samt elever i udskoling og på ungdomsuddannelser med det overordnede mål at bygge didaktisk og faglig bro mellem udskoling og ungdomsuddannelser. Der er seks folkeskoler, hvoraf to har været med i projektet, og to gymnasier (stx og htx), med i projektet. Projektperioden er 1. april 2024 til 31. august 2025.

Projektet havde som en af sine tværgående målsætninger, at der skulle skabes forpligtende rammer for fremmedsprogsområdet på den enkelte skole. Ovenstående overblik over nuværende (2024) og fremtidige aktiviteter i de fem kommuner inden for fremmedsprogsområdet viser tydeligt, at projektet havde et forankringspotentiale, som bl.a. er blevet understøttet af anbefalingerne. En af anbefalingerne handler om, at kommuner bør have en sprogfagskoordinator, idet projektet tydeligt viser, at en kommunal konsulent kan

bidrage væsentligt til at forankre en udvikling inden for sprogfagene. Erfaringerne viser også, at en sådan udvikling, som er forankret i skolens virke, skaber et stærkt og attraktivt sprogfagsmiljø: I løbet af projektet har forskellige skoleledere nævnt, at både sprogfagsvejlederfunktionen og læringsfællesskaberne er vigtige elementer i fastholdelse og rekruttering af sproglærere, og at de bl.a. har brugt det i stillingsopslag.

Afsluttende kommentar

For NCFF's vedkommen har projektet bidraget med omfattende og væsentlig viden om sproglærernes, skolernes og kommunernes arbejdsmodi og vilkår. Omvendt har NCFF's viden fra alle uddannelsesniveauer bidraget til et øget fokus på sammenhæng og brobygning ikke kun internt i folkeskolen, men også til ungdomsuddannelserne, hvilket også ses i nogle af de forankringsaktiviteter, som kommunerne har sat gang i efter projektet. Projekt har trods sin pilotstatus har potentiale til at kunne bruges som model for kompetenceudviklingsindsatser ikke kun i grundskoleregi, men også i ungdomsuddannelsesregi og på de videregående uddannelser. Det understreges yderligere af en overvældende interesse for at deltage i NCFF's netværk for sprogfagsvejledere og andre resursepersoner i sprogfagene på grundskole- og ungdomsuddannelsesniveau. Netværket mødes første gang i marts 2024 med cirka 100 tilmeldte sprogfagsvejledere, sprogfagskoordinatorer, fagledere, uddannelsesledere m.fl. fra både grundskoler og ungdomsuddannelser.

Som indledningsvis nævnt har den fagdidaktiske samtale generelt blandt sproglærerne på tværs af sprogfagene – og med skoleledelsen – oftest trange kår. Men i folkeskolen fylder sprogfagene en ottendedel af timetallet. Eleverne tilbringer dermed en stor del af deres skoletid med at lære engelsk og tysk eller fransk. Erfaringerne fra dette projekt peger på, at når man skaber tid, rum og et fælles vidensgrundlag for sproglærerne at tale sammen ud fra, kan der ske positive forandringer i sprogfagene. NCFF og projektledelsen vil gerne takke alle aktører i projektet for deres store indsats med at få samtalen i gang og A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal for støtten.

Projektets deltagere og organisering

Ballerup Kommune

- Baltorpskolen
- Måløvhøj Skole
- Skovlundeskolen
- Skovvejens Skole

Kommunal tovholder: Christina Harting

Bornholms Regionskommune

- Hans Rømer Skolen
- Svartingedal Skole
- Åvangskolen (udtrådte af projektet i efteråret 2023)

Kommunal tovholder: Christian Faurholdt Jeppesen; Niclas Fick; Rikke Melby Beier

Kolding Kommune

- Bakkeskolen
- Bramdrup Skole
- Brændkjær Skole
- Eltang Skole
- Fynslund Skole
- Munkevængets Skole

- Sdr. Vang Skole

Kommunal tovholder: skolekonsulent Tine Majgaard Mortensen

Københavns Kommune

- European School Copenhagen
- Holbergskolen
- Rådmandsgades Skole

Kommunal tovholder: skolekonsulent Pernille Numelin

Aalborg Kommune

- Sofiendalskolen
- Tornhøjskolen
- UngAUC
- Vadum Skole

Kommunal tovholder: skolekonsulent Rikke Lübæch Christensen

Leverandørgruppe

De tre sprogfagsvejleder-moduler og de fagdidaktiske forløb blev udbudt og undervist af fagpersoner fra disse tre professionshøjskoler, der udgjorde projektets leverandørgruppe:

- Københavns Professionshøjskole (lead)
- VIA University College
- UC Syd

Hanne Thomsen, lektor på læreruddannelsen på KP, var faglig tovholder for uddannelsen og de faglige forløb.

Udvikling og undervisning af de fagdidaktiske forløb:

- Hanne Thomsen, KP
- Lise Majgaard Mortensen, VIA
- Karen Aarøe, UC Syd

Følgegruppe

- Rikke Mou Skogberg, lærer i engelsk og tysk på Sofiendalskolen, Aalborg Kommune
- Tanja Larsen, lærer i engelsk på Brændkjær Skole, Kolding Kommune
- Susanne Lundgård Hansen, lærer i tysk og engelsk på Holbergskolen, Københavns Kommune
- Line Marie Obbekjær, lærer i engelsk på Åvangsskolen, Bornholms Regionskommune
- Line Møller, lærer i tysk på Skovlunde Skole, Ballerup Kommune
- Lise Majgaard Mortensen, lektor i engelsk på læreruddannelsen på VIA
- Annette S. Gregersen, docent i fremmedsprog, læreruddannelsen på KP
- Karen Aarøe, lektor i tysk på læreruddannelsen, UC Syd
- Tine Majgaard Mortensen, skolekonsulent, Kolding Kommune
- Christian Faurholdt Jeppesen; Niclas Fick; Rikke Melby Beier, skolekonsulent, Bornholms Regionskommune
- Henriette Kaspersen, pædagogisk afdelingsleder for udskoling på Måløvhøj Skole, Ballerup Kommune
- Bodil Cold Bak, viceskoleleder, UngAUC, Aalborg Kommune
- Hanne Thomsen, lektor på læreruddannelsen, KP (observatør)

Styregruppe

- Rikke Lübæch Christensen, skolekonsulent i Aalborg Kommune
- Christina Harting, skolekonsulent i Ballerup Kommune
- Karen Albrechtsen, skolechef i Kolding Kommune
- Martin Wåhlin, skoleleder på Rådmandsgade Skole i Københavns Kommune
- Thomas Mogensen, skoleleder på Åvangskolen, Bornholms Regionskommune (udtrådt 1/8-2022)
- Pernille Rigstad, skoleleder på Hans Rømer Skolen i Bornholms Regionskommune (indtrådt 1/8-2022)

- Lone Holst Houmand, faglig leder af den pædagogiske efter- og videreuddannelse på UC Syd
- Hanne Wachter Kjærgaard og Mette Skovgaard Andersen, centerledere for NCFE (styregruppeformand)

Projektledelse

Projektet blev ledet af NCFE ved Sidsel R. Magnussen og Anne Sofie Jakobsen.